

BIZITZAREN AGERPENAK

NORBERAREN ESISTENTZIA

Bigarren jaiotza deitu izan zaio bizar-aroari; egoki esana. Izan ere, denpora ontan arkitzen du gazteak bere "Ni" ezkutua, au da, bere esistentziaren esistentzia. Eta arkitu esaten dut, deskubrimendu izugarria izaten dalako gaztearentza bera ere norbait dala jakitea. Eta deskubrimendu onen ondore bezela, auxe datorkio gero: gizarterako zaletasuna, gizartean atal bat izateko gogoia.

Aita Gemelli'ri jarraituz, periodo bakoitza manifestaziñotan bereiztuko dut. Gemelli'k, berak, ez ditu bereizten periodoak agerralditan, baiña nik bereiztuko ditut ondo bereiztu ditezke-lako eta argiago esan ditzadan gauzak. Eta beste oar bat oraindik: ni Gemelli baiño aurreragotik asiko naiz azterketa egiten. Lan onek berez bizar-arotik asi bear zukean; baiña osotuago izan dedin lenengo unetik asiko dut.

LENENGO AGERRALDIA.

Aurra irugarren edo laugarren illetik baitaratzen da bere esistentziaz. Binbitartean ez du aztarnik ematen. Bear

bada lenagotik ere konturatuko da, baiña jakintsuak ezetz uste dute. Ain zuzen ere, lenengo aztarren edo zentzuen bidez umeagan somatzen dugun baitaratzea txit elementala da, afektozko konturatzea alegia, ta afektoa da lenengo esnatzen dan zentzua. Eta nola allatzen da aurra konturatze ontara? Bi jokabide dauzka umeak oiñarritzat bere bizitzaz konturatzeko, onatx: lenengo kanpoko zentzuak, beragandik kanpo dan munduaren izatena edo esistentzia ematen dioten zentzuak eta bigarren bere barruko zirrikak, bere bizitzaren esistentzia erakusten lan dagiten estimuluak.

BIGARREN AGERRALDIA

Bitik sei urtearte. Aurrak, bere burua esamiñatzen du denpora ontan. Bere eskuak, oiñak eta abat, bere gorpuzkiak zeatz aztertzen ditu ta ondore au ateratzen du: bere gorputza ta kanpoko gauzak bestelakoak, diferenteak, dirala. Oiñez ibiltzen ikasi baiño leenago, eskutan artzen ditun gauza guztiak aora eramaten ditu. Zertarako? Aurrean ikusten dituan gauza oiek esistentzia ba-daukatenentz ikusteko. Xelebkeria dirudi, baiña alaxe da izan. Gero oiñez ibiltzen asten danean gorputzeko zentzuak eta bitartekak, distantziak, neurtuz, diferentziak artzen asten da. Agerraldi onen ezaupideak auek dira: berekoitasuna, arrokeria, ta batez ere zipozkeria. Azkenengo ezaupide au "Ni" ren konfirmaziño negati-boaren seiñalea da.

IRUGARREN AGERRALDIA

Zortzi urte. Adimena azaltzen da eta onen azaltzearekin kanpoko munduaren izatasunatzaz konturatzen da ta segituan bere bizitzaren konturatze garbi baten jabe egiten da. Eta konturatze onek berekoia egingo du aurre oso. Bera dala mundu guztia uste du aurrak ta norbaitek berak nai bezela serbitzen ez badu, orrentzat bekaizkeria besterik ez du. Gero "Ni" onek eta barruko bere deseo edo nai denak umearen atentiño osoa kolkoratzen dute. Orregatik gauz guztiak "Ni" onen goraberakin erkatuz epaituko ditu. Beretzako ondo datozkionak onetsiko ditu, ta gaizki datozkionak baztertuko.

LAUGARREN AGERRALDIA

Amabi-amalau urte.

Gogora dezagun "Ni"ren idorotzeak zeintzen duala bizar-aroa. Ezaupide bezala artu dezakegu, bada: gazteak bere nortasuna ezagutzea.

Garai ontan, bada, ots, amabi-amalau urte dituanean, gazteak, bere burua txit ondo ezagutzen du; Orain arte ez, etzuan ezagutzen, alegia, gazteak bere buruan nortasuna ezagutzen bazun ere etzeukan orain arte aintzakotzat. Orain, ordea, "Ni" norabit nau esaten du bere artean eta ambiente edo bere esistentziaren eta emengo gauzakin konturatzen asten da.

Leenengo agerraldiak bezelaxe onek ere ezaupide berbera ematen digu ezagutzeko, alegia, norberagandik kanpo dan mundua bere buruarekin erkatuz epaitzen duala. Baiña agerraldiak bereiztu ditzagun ondo. Izan ere, zortzi bat urteko aurrak bere burua inguratzen duan mundua ezagutu nai badu ere, ez dio ajola aundirik emango ez ezagutzeak, au ez da-ta problema zortzi urteko umearentzat. Orregatik, ez da estutuko. Berekixa datozkion datoak pozik artuko ditu; baiña ortik aurrera kitto, ezer ez.

Bizar-aroa ere ez da geiegi ajolatzen, baiña diferentzi bat ba-dago: bere inguruko gauzak esamiñatu egiten dituala. Bestaldetik, berriz, bizarduna ez da oraindik bere bizitzaren izate esentziala objetibokiago artu eta ulertzeko lain eta emendik sortzen zaio aldi penagarri bat, iñorekin konpontzen uzten ez dion aldi latza, garra-tza. Danen aurka egin bearrean arkitzen da, aldamenekoen aurka eta bere buruaren kontra egin bearrean. Bere gogoa ase ezin onek geienetan, idealak edo jomugak sortzen dizkio bere "Ni" onen sublimaziño bezela. Eta elburu auek agertzean, bere bizitzaren leenengo maila zeintzen du kon-turatu gabe.

BOSGARREN AGERRALDIA

Amase urte. Gazta-

roa. Bizitzaren puntu ontan bera ere norbait ba-dala arkitzen du gazteak, beste guztiengandik sor-kati berezi ta aparteko bat ba-dala, alegia.

Orainarte beste guztiak bezelakoxea izan da, baiña orain ez, orain beste bat da, ba-daki orain berak beste zor diena berari ere eman bear zaiona eta au deretxoz eskatzen du. Orregatik entzuten da gazteen artean ainbeste bider deretxo itza.

Gizon berri bat sortu da beragan eta konturatzen dan gaztea problema onetzaz, orregatik ondo biotzean artuko du bere personalidadearen eratzea. Orain arkitu duan "Ni" indartsu au borondatearen mantupean gelditzen da, adimenez argitutako borondatearen ardurapean.

Urte batzuk geroxeago bere "Ni" au psiko-fisikako manifestaziño guztietan gogortu, sendotu egiten da eta ez nolana sendotu ere, guztiz bizkor eta indarrez baizik, landar berri batek bere zaiñak lur on eta mamitsu bat arkitzen duanean bezelaxe. Bein ontara ezker bere "Ni" onen konfirmaziñoa ta sendotza iritxi du ta bere askatasuna ta personalidadea irabazten du. Eta gaztea uste ontan dagonentz jakiteko piska bat fijatu besterik ez daukagu. Fijatu nola billatzen dituan gazteak berekixa iritzi berriak beste edonork bezelaxe; makiña bat bider esaten du bere barnerako onako au: ori edo ura ni baiño zenbat geiago duk, ba? Eta zuek ba-dakizute nolako osotasunaren seiñaleak eukitzen dituan here lan eta teori guztiak; gizonik osotuena eta eratuena dala esango genduke ezagutuko ez bagenu.

GOGOZKO AKTIBIDADEA

LENENGO AGERRALDIA

Bosgarren urterarte.

Noiz esnatzen da adimena gizonagan? Aurraren lenengo urteetan, esan bearko genuke egia esateko. Ain zuzen ere, aurrak edozer gauza egin nai duanean, dalako egintza ori egiteko bear diran bide ta gaiak ongi erabiltzen ditu. Nola esplikatu genezake au? Berezko joerarekin bakarrik ezin genezake esplikatu ondo Gemelli;ren ustez. Ala ere, psikologilariak, askok beintzat, joera onekin bakarrik oso ondo argitu dezakegula problema au us-

te dute. Aurrak, nai dutena konsegitzeko, auxe besterik ez dute egiten: nai duten gauza lortzeko moduan jarri, eratu, egokitu. Baiña norbaitek galdetzen bada nola egokitzen dan edo egokitzeko lendabizi adimenaren bearra dagola, adimenaren lana bear dala, ona zer erantzuten duten: aurra onela egokitzen da, bere zentzuen elkarketarekin edo asoziazioen bidez alegia. Ezagutzea baiña leenago gogoratzea da; ez dugu esaten nola, ez dugu esaten nola euki dezaketen imajin edo irudi ori.

Gogozko lanaren edo aktibidadearen mugan umea imitatzen asten da aurretik ikusitakoa eta bere buruan pentsatutako gauzak. Imitaziñoz sartzen dira umeak ambienteen, imitaziñoz ikasten dute beren eskutan jartzen zaizkien tresnak erabiltzen eta dana esateko, imitazioz ikasten dute bizitzen.

Askotan autoktonuak dirala agertu nai izaten dute, baiña bere baitan ideal bezela artuta daukaten norbaiten aztarnak jarraitzen dituzte.

Agerraldi onen azkenengo urtean, adimena garbi agertzen da, batez ere mintzoa ikasten duanean. Izkuntza ikasten ari danean, itzak eta beste edozein abotsetan argiro agertzen da adimenaren lana, adimenaren artu-emanik gabe ezin ditteke esplikatatu maillan maillako lan au. Baiña adimenaren egizko almena bosgarren urte aldean agertzen da, binbitartean osotzen ari da.

Orregatik manifestaziño ontan aurrak ematen duan nolatasun edo karakteristikarik nagusiena zera da, adimena edo ezaguera argiagoa egiten ari dan eran bere fantasia urritzen dijoala. Urte auetan, aurra, irudimenarekin bizi da, irudimena da bere izate guztia. Umeak ez ditu bereizten errealidadea eta bere fantasia, irudimena, agerraldi onen azken alde arte.

Umea asko pozten da jostailuekin eta batez ere bere irudimenean dauzkan jolasekin eta auen bidez aldamenean daukan mundua oinperatuz, berak beste mundu berri bat osatzen du.

BIGARREN AGERRALDIA

Bostetik bederatzi urtearte. Agerraldi onen asiera nola ezagutzen da? Leenengo manifestaziñoaren azkenengo maillatik, bigarren agerraldi onen leenengo maillara salto aundirik ez dugu billatu bear. Baiña agerraldiak separatzeko lainekoa bai, ba-dago-ta. Aurreneko manifestaziñoan esan dugu izkuntza ikasten astean umeak adimenaren lanez ez bada ezin esplikatu di-tezen aktibidadeak azaltzen dituala. Orregatik ez dugu esango, bigarren manifestaziñoaren ezaupidea adimenaren aktibidadearen asiera danik, ez; asiera ementxe datza: emen, adimenaren aktibidadea refle-joa egiten dala. Orregatik beste arpegi bat artu-rik, elburu au iristeko lortu bideak jartzen ditu-alako. Ume baten adimenaren azkortza, egiten ditun galderatatik igarri diteke. Aurra bosgarren go ur-tean oraindik ez da juizio bat egiteko lain. Ia be-ti onela egin oi du galdera: zertarako edo nola? Eta itz auekin zer galdetu nai izaten dute? Ziur ezin genezake esan; baiña askotan ez dute nola dan galdetu nai izaten, zeinena edo zer dan baizik. Eta onelako beste milla galderekin berdin. Orre-gatik galdera auei juizioak baderitzazkiegu, jui-zio elementalak dira oso, personai eta objetoai nolatasunak ezarrerazten dizkien juizioak.

Aurra aurrerapen apur bat geiago egiten duanean, onela galdetzen du: nor da? zergatik? Bein onera ezker ezaguerazko adimena esna dago ta gau-za guztien sustraiak jakitzeko irrikatzen. Une on-tara zazpi bat urtekin allatzen da, izan ere mai-lla ontara eltze arimako almen edo potentzi ja-soenak bear dira ta ala bearrez zazpi urteekin agertzen dira potentzi auek gizonagan. Bein mailla ontara allatu ezker aurrak aldaketa aundiak egi-ten ditu. Orain arte umeak imitaziñozko bizitza e-gin du, orain bertan-bera uzten du bizitza au eta bere bizitza bizitzen asten da. Orain asten da era berean errazioziñoa ta gogoai edo ideen juizioa. Gaurtik, bada, bere eginkizun guztietan jomuga, i-deal bat jarriko du ta jomuga ori eskuratzeko be-ar dituan bideak ere bai. Gizontto bat da ia.

IRUGARREN AGERRALDIA

Amarretik amalau urte arte. Errealismua. Eta gizonttoa, orain, eza-

gutzen ez dituan milla izakien artean arkitzen da. Leentxeago, kriaturek beren artean daukaten erlaziñoaz arduratzen zan, orain izaki oien jatorria, naturaleza ta esistentzia jakin nai ditu. Adimenaren ikustean fantasiaren indarra aultzen eta gutxitzen zaionean, kausalidadearen artu-emanen jakin-miña sortzen zaio, gauzak azterkatzeko naia ta munduaren errealidadea ezagutu naia. Orregaitik zaizkio ain atsegin aldi ontan zientzi naturalak. Onen ondore bezela, gizonttoari erokeriak derizkio irudipenaren kontuak, parre eragiteko zabarkeriak bezela alegia, ta umeen gauzak bezela. Ori zapuztuta, iralurtzeko ta ikasteko joera bizi bat izaten du aldi ontan. Ontarako asko laguntzen dio bere oroimen argiak; orregaitik norbaitek galdetzen badio zerbait eta erantzun al badu atsegin aundia artzen du eta orregaitik bere pozik aundiena auxe izaten da: ikasten ari dala eta ikasiko duala jakitea. Arrazoi onegaitik hetu animatu egin bear da ta dakitenak aurrera ta ez dakitenak atzera bialtzea, an baztertuta uzteko, oso txarra da, umeak konplejua artzen dutelako.

LAUGARREN AGERRALDIA

Amalautik amasei arte. Agerraldi au bigarrenaren gisakoa da. An ikusi dugunez zortzi urteko umeak, irudimenaren indarragaitik, onek galazten ziolako, ezin artu zuan errealidadea dan bezela. Amalau urteekin ere ezin berdiñean arkitzen da. Zergaitik? Begira, garai ontan mutikoaren baitan afektibidade berri bat jaiotzen da eta afektibidade onekin zentzuak ematen duten datu guztiak bere animako egoera orren antzera aldatzen ditu. Eta subjetibismu au izugarria da; askotan onela edo ala gertatu diran gauzak, berak nai lituzkenakin naasten ditu eta berak bere fantasian sortu dituan gogo utsezko konteniduekin realidadeko konteniduekin bat egiten dute.

BOSGARREN AGERRALDIA

Amaseitik emezortzi urtearte. Mutil gaztea ez da oraindik bere subjetibismua garaitzeko lain. Kanpoko munduak damaizkion datuak bere barnean daraman afektibi-

dade jaio-berriaren bidez dana berak nai bezela aldatuz lan egiten du ta ezin du beste modura, ez da ortarako lain.

Baiña gazteak bai, gazteak ardura izango du kanpoko errealdadearekin, baiña onek ere norberetasunez naastuta askotan, noizik bein objetiboki ezagutzen duanik ukatzeke.

Agerraldi omen izan modu berezia auxeda: subjektibismuaren eta fantasiaren batasuna. Gaztearen juizioak subjektibismuz beteta egoten dira eta bere fantasi aberatsaren kimuak dirala, aguro ezagutzen da eta bi faktore auek, subjektibismua eta fantasia alegia, eragiten diote gazteari joan-aroko eginkizunak aztertzerara eta oiek pozik artzera. Orregatik garai ontan egunerokoa eskribitzen asten dira zerbait ikasi duten gazte denak. Egunerokoa idaztea oso atsegiña izaten da gaztearentzat, atsedengune bat bezela artzen baidute; antxe iraultzen dute biotz guztia ta eskribitutako notiziak, lagunik miñemari esaten dizkiotenean pozik gelditzen diran bezela, gelditzen dira. Mutillak amabost bat urtekin asten dira ta emeretzi urterarte irauten dute klase oh-tako egunerokoa egiten.

Ikusi dezagun orain fantasia. Gaztearen fantasia ez da egillea, ezta originala ere, agerpenetan beñipein. Ortarako osogarriak palta zaizkio; fantasia oso azkarra ta egillea da berez eta bestetik berriz gai urriak dauzka gazteak oraindik. Au dala-ta askotan bederen irudipenaren aktibidadeak adimenaren aktibidadeari oztopo egiten dio. Maiz, aixa erabi al lituzketen arazoetan pot egiten dute, bildurtuta, galduta zearo. Fantasiaren aberastasunak, adimenaren bizitza antzuegiten du.

Emendik ondore auxe atera dezakegu: gazteak ez duala ikusten dan bezela errealdadea. Mutikoak eta gazteak irakinda daukaten fantasiakin ikusten duten errealdadearekin bizi dira beste ezerkin baiño geiago. Onexegatik izaten dira gelenetan gazteen kritika gogor eta uts oiek.

Esnaole "tar Anastasio ofm.
Arantzazu